

SAYI 37 • 2011

OSMANLI ARAŐTIRMALARI
THE JOURNAL OF OTTOMAN STUDIES

İSAM

Sadrazam Ayas Paşa'nın Vakfiyeleri ve Bir Sınırnâmesi

H. Ahmet Arslantürk*

The Pious Endowments (Vakfiye) of Sadrazam Ayas Paşa and a Deed of Boundary (Sınırnâme)

Abstract ■ This article is concerned with three deeds of trust (vakfiyes) and a boundary deed (sınırnâme) drawn up by Ayas Paşa, who served as the Grand Vezir of Kanûnî Sultan Süleyman in the years 1536-1539. With this objective in mind, the article provides information extracted from the previously unstudied extant copies of Ayas Paşa's deeds of trust (vakfiyes) which have been discovered in various archives. By focusing on these deeds of trust (which are written in Arabic), the article seeks to examine the specific charitable works endowed by Ayas Paşa, while also discussing the general framework of such pious endowment charters. The properties and goods bequeathed by Ayas Paşa to his pious foundations, and their locations throughout the Ottoman polity are likewise discussed. In addition, the staff of his pious foundations, their duties and their salaries are among the important points mentioned in the deeds of trust. The article also covers data which would enable readers to gain an idea about the extent of Ayas Paşa's wealth, his investments, and overall economic importance, as they are reflected in his deeds of trust (vakfiyes).

Key words: Grand Vezir Ayas Paşa, deed of trust, pious foundations, deed of boundary.

Bu çalışma, Kanûnî Sultan Süleyman döneminin önde gelen devlet adamlarından Ayas Paşa'nın vakfiye ve vakıflarını konu almaktadır. Paşanın vakıf ve vakfiyeleri, döneminde veziriazamlık makamına kadar yükselmiş olan bir yönetici elitin servet

* Dr., Araştırmacı.

ve yatırımlarının bir göstergesi olması açısından önem taşımaktadır. Vakfiyeler aile bireyleri hakkında bilgi vermesi bakımından da ayrıca dikkat çekmektedir.

Aslen Avlonyalı ve Arnavut kökenli olduğu bilinen Ayas Paşa'nın babasının adı Muhammed'dir¹. Vakfiyelerinde verilen bilgilere göre Ferhat Bey, Ahmed Ağa ve Mustafa Bey adlı kardeşleri vardı². Doğum tarihi Venedik Balyosu Bragadin'in verdiği bilgiye göre 1480'lerin başı olarak tahmin edilmektedir. Ayas Paşa, II. Bayezid döneminde devşirilerek, Enderun'da yetiştirilmiştir. Yavuz Sultan Selim'in seferlerine iştirak ettiği bilinmektedir. Serdengeçti ağalığı görevini yürüttüğünü kaynakların bildirdiği Ayas Paşa, Çaldıran Seferi'nde (1514) yeniçeri ağası olarak görev almıştır. Yine yeniçeri ağalığı görevi sırasında Mısır Seferi'ne katılarak büyük muvaffakiyetler elde eden paşa, Yavuz Sultan Selim'in vefatından sonra Şehzade Süleyman'ın tahta oturduğu sırada Anadolu Beylerbeyi idi. Yeni genç padişahın bütün savaş kumpanyalarına katılmıştır. Mısır'da Hâin Ahmed Paşa'nın isyanını bastırmak için ikinci vezir olarak görevlendirildi ise de, kendisi Mısır'a ulaşmadan isyan bastırıldığı için İstanbul'a geri dönmüştür. Ancak Sadrazam İbrahim Paşa'nın Mısır'a gitmesi dolayısıyla İstanbul'da oluşan otorite boşluğunu sadaret kaymakamı görevine atanarak doldurmuştur. Bu aralıkta İstanbul'da ortaya çıkan bir yeniçeri isyanında birçok konaklarla beraber kendisinin sarayı da yağmalanmıştır.

Ayas Paşa, İbrahim Paşa'nın 1536 ilkbaharında boğdurularak katledilmesine müteakib sadrazam olarak atanmıştır. Kanûnî Sultan Süleyman'ın üçüncü sadrazamı olan Ayas Paşa üç yıldan daha uzun süre sadrazamlık görevini ifa ettikten sonra vebadan vefat etmiştir. Sadrazamlığı sırasında Korfu ve Boğdan seferlerine iştirak eden paşa, bir devlet adamı olarak uzun süre Osmanlı saltanatına hizmet vermiştir³. Türbesi, İstanbul Eyüp'tedir. Türbesi'nin yapılması için Mimar Sinan'ın, mimarbaşı olarak tavsiye edildiği hususu kaynaklarda geçmektedir. Ancak Mimar Sinan tezkire (otobiyografi) Ayas Paşa'nın türbesi inşa edilen eserler arasında anılmamaktadır⁴.

Ayas Paşa, Osmanlı saltanatının en parlak dönemlerinde devlet yöneticiliği yapmış ve mutedil bir devlet adamı olarak tanınmıştır. Paşanın soyundan gelen evlatlarının üst düzey görevler aldıkları söylenemez. Ancak vakıfları yoluyla ailenin günümüze kadar geldiği tespit edilebilmektedir.

1 Vakfiyelerinde ve mezartaşı kitabesinde bu şekilde geçmektedir.

2 Aşağıda teker teker bahsettiğimiz vakfiyelerinde kardeşlerinin adları verilmektedir.

3 Cavid Baysun, "Ayas Paşa", *İA*, II, s.43-47; Bekir Kütükoğlu, "Ayas Paşa", *DİA*, IV, s.202-203.

4 Bakınız: İ. Aydın Yüksel, *Osmanlı Mimarisinde Kanûnî Devri*, İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyetleri Yayını, 2004, s.51-55; Semavi Eyice, "Ayas Paşa Türbesi" *DİA*, IV, s.204. Ayrıca otobiyografiler için; Howard Crane and Esra Akin, *Sinan's Autobiographies: Five Sixteenth Century Texts*, ed:Gülru Necipoğlu, Leiden: Brill, 2006.

Ayas Paşa'nın haremının bir hayli kalabalık olduğu ve vefatı sırasında çok sayıda çocuğa sahip olduğuna dair yaygın rivayetler vardır⁵.

Vakfiyeler

Ayas Paşa'nın üç vakfiyesi muhtelif kopyaları ile tarafımızdan tespit edilebilmiştir. Bunlardan teker teker bahsedilirken paşanın vakıfları hakkında da bilgi verilecektir. Paşanın Evkaf-ı Hümayun Müfettişliği defterlerinde olan vakfiyesi daha önce bir çalışmada zikredilmiştir⁶. Diğer vakfiyeler ve sınırnâme hakkında daha önce yapılmış bir araştırma tespit edilememiştir.

Birinci vakfiye; Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi 631 numaralı defter, 79. sayfa, 58. sırada bulunmaktadır. Evasıt Receb 932 (23 Nisan-2 Mayıs 1526) tarihli olan bu vakfiye Arapça'dır. Vize kazasındaki Gündoğmuş mezraası ile Üsküdar karyesinin tamamı bütün hak ve hududu ile vakfedilmiştir. Vakfedilen bu mülklerin detay ve sınırları vakfiyede zikredilmektedir. Paşanın bu vakfi, Sultan Süleyman'ın daha önce hibe ettiği mülk araziden oluşmaktadır. Sultan Süleyman bu mülkleri, vakfiye ile vakfın tesis edilmesinden önceki vakitlerde Ayas Paşa'ya temlik etmiştir. Ayas Paşa'da kendisine temlik edilen bu araziye daha sonra tamamıyla vakfetmiştir. Bahsi geçen bu temlikin sınırlarının açıkça belirtildiği ferman formundaki sınırnâmesi Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü, Vakf-ı Cedid, numara 200'de rulo halinde muhafaza edilmektedir⁷.

Ayas Paşa'nın Vize'deki bu vakıf mülklerinin oldukça geniş arazilere tekabül ettiğini vakfiyedeki ve sınırnâmedeki ifadelerden açıkça anlamak mümkündür. Paşa bütün bu mülkü bir ailevi vakıf haline dönüştürmüştür. Kendisi yaşadığı sürece bu vakıfla ilgili tasarruf haklarını elinde tutmuş ve vakfın hem tevliyeti hem de nezareti görevlerini kendi uhdesine almıştır. Vakfiyede kendisinin vefatı gerçekleştiğinde tesis ettiği bu vakfın tevliyetini kendi evlatları ve akrabalarına şart koşmuştur⁸.

5 Mustafa Âli, *Künhü'l-Abbâr*, İÜ. TY. 5959, v. 339a.

6 Bekir Kütükoğlu, yukarıda zikrettiğimiz ansiklopedi maddesinde böyle bir vakfiyenin mevcudiyetinden bahsetmektedir. Ancak vakfiyenin içeriği hakkında ayrıntılı bilgi vermemektedir.

7 Bahsettiğimiz sınırnâme, tespit edebildiğimize göre paşaya ait tek mülknamedir. Hem nadir oluşu hem de paşa'nın vakıfları ile ilişkisi bağlamında sınırnâmenin metnini ve görüntüsünü çalışmamıza konu ediyoruz. Bu sınırnâmede zikredilen mülkler paşanın Vize'deki vakfının büyüklüğü ve kapsamı konusunda ayrıntılı bilgi de vermektedir.

8 Vakfiyedeki ifadeler meâlen; "... [bahsi geçen vakfedilmiş mülklerin] dahil ve haric bütün hakları ile birlikte vakıf kendi evladına, sonra kızlarının değil oğullarının oğullarına, sonra bunların oğullarının oğullarına, ... nesilden nesle, batından batına teaküb ve tenasül ettikçe vakf ve kendi erkek ve kadın evladına galleyi eşit şekilde tasarruf etmek üzere şart edip ve bunların inkirazından sonra kendi kardeşleri Ahmed Ağa, Ferhad Bey'e ve bunların evlatlarına ve merhum

İkinci vakfiye: Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi 611 numaralı defter, 78. sayfa, 64. sırada bulunmaktadır. 2 Şevval 933 (2 Temmuz 1527) tarihli olan bu vakfiye Arapça'dır. Vakfiyenin diğer bir tam kopyası İstanbul Müftülüğü, Evkaf-ı Hümayun Müfettişliği, Defter: 1, vr. 168b-169a'da yer bulunmaktadır. İstanbul Fındıklı'daki mülklerin vakfiyesidir. Vakfiye'de mülkler ayrıntılı olarak zikredilmektedir⁹. Şimdi Kabataş civarında yer alan Ayas Paşa Mahallesi dahilinde olan bu mülkler bütün hak ve hudutları ile vakfedilmiştir¹⁰. Vize'deki vakıf gibi yine ailevi bir vakıf tesis edilmiş olup tasarruf ve tevliyet hakları benzer şekilde vakfiyede zikredilmiştir.

Vakfiyeden paşanın toplu olarak şu cins ve adetlerde olan mülkleri vakıf haline getirdiğini tespit edebiliyoruz:

Oda: 15 adet

Menzil: 1 adet

Sofa: 1 adet

Çeşme, su kuyusu, su: 8 adet

Havuz/Şadırvan: 2 adet

Bağ: 1 adet

Bahçe: 4 adet

kardeşi Mustafa Bey'in evlatlarına" şart koşulmuştur. Paşa ayrıca soyundan ve akrabasından hiç bir kimse kalmaz ise vakıf gelirlerinin fazlasının Mescid-i Nebevi'ye bağışlanmasını vakfiyede karara bağlamıştır.

- 9) Vakfiyede meâlen "... Galata'da Fındıklidere adıyla bilinen mevkide yüzölçümü 80 ceriblik alan üzerinde büyük bir bahçe ki aralarında sofa bulunan iki odayı ve suyu ve Bali adlı kim-seden paşanın satın aldığı menzil ile bağdan gelen ve önünde mermerden mamul bir havuzu bulunan şadırvanı ve mezkur sofa yanında su kuyusu ve mezbur tahtanı iki odaya bitişik sağ taraftaki odayı. Ve yanında bir matbahi ve matbahın yanındaki bir odayı ve yine bu matbahın arkasındaki hamamı ve bu hamam arkasındaki bir su kuyusunu ve yanındaki ekmek fırını ve fırın yanındaki bir kileri ve mezbur hamam yolu yanındaki iki kenifi ve mezbur odaların birinin yanındaki diğer bir kenifi ve odaların ve hamamın dört tarafındaki bir bahçeyi ve bahçedeki iki karşılıklı iki odayı, bir kenifi ve mezbur odaların dışında diğer bir odayı ve mezkur bahçenin yanında ve deniz tarafında tahtanı üç ve fevkani diğer üç odaları ve tahtanı ve fevkani birer kenifi, kible tarafında olan adı geçen odalardan birine bitişik diğer küçük bir hamamı ve o hamamın yanında bir bahçeyi ve mezbur bahçenin müntehası yanında diğer bir oda ve su kuyusunu ve mezbur odaların şimal tarafında diğer bir bahçeyi ve o bahçenin nihayetinde bir odayı dışarıdaki evlerin yanında olan Ayazma adıyla bilinen bir akar çeşme ve bu çeşmenin üst tarafındaki diğer bir çeşme ve şadırvanlı bir sofayı ve yanında eski köşk bulunan akar çeşmeyi ve mezbur bahçenin kuzey tarafında bir karlığı ve bir odayı ve evler ile karlık arasındaki bir su kuyusunu ve üzüm bağını ve meyveli-meyvesiz ağaçları müstemil olup cümlesi tarik-i âm ile Yahudi mülkü ve Şihabüddin Bey mülkü ve diğer Yahudi mülkü ve yine tarik-i âm ile ve vâkıfın kardeşi Ahmet Ağa mülkü ve Arpa Anbarı Katibi Ali Çelebi mülkü ile sınırlıdır."

- 10) Paşanın adıyla anılan mahallenin, vakfedilen bu mülklerin çevresinde şekillendiğini söylemek aşırı bir yorum olmayacaktır.

Kenif: 6 adet
Matbah: 1 adet
Hamam: 2 adet
Ekmek Fırını: 1 adet
Kiler: 1 adet
Köşk: 1 adet
Karlık: 1 adet
Ve meyveli ve meyvesiz ağaçlar.

Yukarıda listelemeye çalıştığımız mülklerin adetleri ve çeşitliliği paşanın bu mahaldeki vakfın büyük bir evkafın içeriği ve kapsamına sahip olduğuna işaret etmektedir. Burada ifade edilmelidir ki Ayas Paşa'nın İstanbul'da tespit edebildiğimiz vakıfları çok büyük vakıflara sahip olan çağdaşları Sadrazam Rüstem ve Sokollu Mehmed Paşa'nın bu şehirdeki vakıflarıyla niceliksel açıdan karşılaştırabilir bir yekûna tekabül etmemektedir. Bahsettiğimiz diğer iki paşanın hem İstanbul'daki hem de ülke çapındaki geniş vakıfları, onların Ayas Paşa'ya nazaran uzun süreli sadrazamlıkları, saraya damat oluşları ve bu yöndeki şahsi çaba ve pozisyonlarının evkaf tesis etmek için daha uygun olmasına bağlanabilir¹¹.

Ayas Paşa bu vakfının harap olması ve işlerliğini kaybetmesi durumunda menfaat sağlanabilecek olsa dahi satılmamasına ve istibdal yoluyla değiştirilmemesini, vakfın tesis edildiği ilk gündeki gibi kendi haline bırakılmasını da vakfiyede ayrıca karara bağlamıştır.

Üçüncü vakfiye; Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Evkaf-ı Hümayun Nezareti Vakfiyeler (EV.VKF), Dosya: 3, Gömlek: 9'da bulunmaktadır. Vakfiyenin asıl sureti olan bu vesika rulo şeklinde olup Kanûnî'nin tuğrasını da içermektedir¹². Vakfiyenin tam bir kopyası ise Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi 2113 numaralı defter, 329. sayfa, 64. sırada bulunmaktadır. Evahir Ramazan 944 (21 Şubat-2 Mart 1538) tarihli olan bu vakfiye de Arapça'dır. Vakfiye paşanın vefatı ile sadaretinin nihayete ermesinden yaklaşık 15 ay önce kaleme alınmıştır. Paşa bu vakfiyesi ile evkafının tespit edebildiğimiz en büyük bölümünü tesis etmiştir.

11 Burada zikredilmelidir ki, bahsettiğimiz üç paşa çoğunlukla padişahattan aldıkları temlikler (hibeler) sayesinde evkaf tesis edebiliyorlardı. Bu kapsamda gerek Rüstem Paşa ve gerekse Mehmed Paşa'nın Sultan Süleyman'dan aldığı çok sayıda temlikname/sınırnâme günümüze ulaşmışken Ayas Paşa'nın daha evvel zikrettiğimiz tek sınırnâmesi tespit edilebilmiştir. Rüstem ve Mehmed Paşaların temliknameleri Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi, Topkapı Sarayı Müzesi ve Sakıp Sabancı Müzesi gibi kurumlarda muhafaza edilmektedir.

12 Başbakanlık Arşivi'nde yer alan bu asıl kopya, fizikî olarak çok uzun bir vesikadır. Vesikanın tuğra ve giriş bölümünün yer aldığı kısımlarda parça parça yırtık ve eksikler bulunmaktadır.

SADRAZAM AYAS PAŞA'NIN VAKFİYELERİ VE BİR SINIRNÂMESİ

Ayas Paşa'nın bu vakfiyesi kapsamına giren vakıfları İstanbul, Vize ve Rumeli'deki bazı bölgelere dağılmıştır. Bunların muhtasar bir listesini aşağıda vermeye çalışıyoruz. Paşa aşağıdaki listede görülen mülk ve işletmelerden elde edilecek gelirlerin Vize'deki cami, mektep ve imareti ve yine Vize ve Avlonya'da tesis ve inşa ettirdiği su menba ve yapılarının ıslah ve tamiri masraf ve giderlerinin karşılanması için vakfetmiştir. Bu hayratların masraflarından baki kalan vakıf gelirlerini ise daha evvel ki vakfiyelerinde olduğu gibi kendi ailesi tarafından harcanıp tasarruf edilmesini şart koşmuştur.

Paşa'nın vakfiyesine göre vakıf mülkleri:

Bulunduğu yer	Cins	Adet
Ayakapı/İstanbul	Dükkan	14
Ayakapı/İstanbul	Oda	5
Galata	Dükkan	13
Galata	Ekmekçi Fırını	1
Galata	Bahçe	2
Galata	Köşk (Kast)	1
Galata	Hamam	1
Galata	Dolab	2
Galata	Ev	1+?
Vize	Hamam	1
Vize	Dükkan	39
Vize	Pazaryeri	1
Vize	Bağ	1
Vize	Değirmen	3
Edirne	Dükkan	27
Yanbolu	Değirmen	4
Samakov	Demirhane	1
Samakov	Mezraa	1
Köstendil	Köy	1
Karaferye	Değirmen	7
Karaferye	Mezraa	1
Karaferye	Hamam	1
Ergiri (Delvine-Yanya)	Değirmen	4
Niğbolu	Köy	1

Niğbolu	Değirmen	11
Avlonya	Değirmen	14
Pravadi	Değirmen	3+?
Belgrad	Değirmen	23
Belgrad	Değirmen	4 (3/8 hissesi)

Vakfiyeye göre vakıf mülklerinin cinslerine göre toplamları:

Cins	Adet
Bağ	1
Bahçe	2
Değirmen	73+?
Demirhane	1
Dolab	2
Dükkan	93
Ekmekçi Fırını	1
Ev	1+?
Hamam	3
Köy	2
Köşk (Kasr)	1
Mezra	2
Oda	5
Pazaryeri	1

Vakfiye'de Vize'deki¹³ Ayas Paşa evkafının personel sayısı, ücretleri ve vakfın diğer giderleri ile ilgili masrafları hakkında bilgi verilmektedir. Vakfiyede verilen bilgilere göre;

Vakfın yönetici personeli olan;

Mütevelliye, 20 dirhem

Mütevelli katibine, 4 dirhem

Cabilere, 5'er dirhem

Camide görevli olarak çalışan;

Hatibe, 4 dirhem

İmama, 5 dirhem

13 Camii ve buradaki diğer yapılar için kısa bilgi için ayrıca bakınız: Semavi Eyice, "Ayas Paşa Camii" *DİA*, IV, s.203.

2 Müezzine, 3'er dirhem

5 Salavathâna, 1'er dirhem (Biri reis olmak üzere 2 dirhem)

Muarriye, 1 dirhem

5 Huffâza, 2'şer dirhem

Mektepte görevli olarak çalışan;

Muallime, 4 dirhem

Muallim Halifesine, 2 dirhem

Kayıym, 4 dirhem (birçok görevi üstlenmiştir)

İmarette görevli olarak çalışan;

Kilerciye, 3 dirhem

Tabbaha (aşçı), 3 dirhem günlük ücret tayin edilmiştir.

Buradaki hayratta harcanan ve ihtiyaç duyulan bazı malzemeler için ise;

İmarete gelenlere pişirilen yemeklere günde 30 dirhem

Kandillerin yağı için günde 1 dirhem

Hasır ve döşemelerin tamiri ve değişimi için her yıl 200 dirhem

Ramazan ayı gecelerinde minarede yanan kandillerin yağı için her yıl 100 dirhem

Ramazanda kandilleri yakan kimse için her yıl 60 dirhem

Ramazan gecelerinde yakmak üzere iki parça balmumu için 200 dirhem

Yağ mumu, süpürge ve kandillere fitil için 35 dirhem masraf edilmesi vakfiyede kararlaştırılmıştır.

Ayas Paşa'nın vakfiyeleri üzerinden vakıfları ile ilgili kısaca verdiğimiz bilgilerin akabinde Kanûni'den aldığı Vize'deki mülklerin sınırnâmesini aşağıda sunuyoruz.

SINIRNÂME

Vize'de vakfa dönüştürülen mülkleri ayrıntılı bir şekilde anlatan ve sınırlarını ifade eden bu vesika Kasım 1524 tarihinde tescil edilmiştir¹⁴. Ekte görüleceği üzere Sultan Süleyman'ın tuğrasını içeren bu sınırnâme paşanın vakfiyelerinde tespit edebildiğimiz vakfettiği mülklerinin bir kısmının sınırlarını ayrıntılı bir şekilde anlatmaktadır. Bu mülkler uzun bir süre Ayas Paşa'nın evkafı dahilinde, vakfiyede zikredilen şartlara uygun şekilde kullanılmıştır. Sınırnâmede zikredilen mülkler/araziler Osmanlı imparatorluğunun merkezine doğru göç dalgalarının olduğu dönemlerde Rumeli'nin muhtelif yerlerinden gelen muhacir ailelerin iskan edil-

14 Sınırnâmenin TKGMA, Vakf-ı Cedid, 200'de kayıtlı olduğu daha önce zikredilmiştir.

diği bir mahal haline dönüşmüştür¹⁵. Muhacirlerin iskanı öncesi ve sonrasında sınırnâmede zikredilen vakıf mülklerinin sınırlarının aslına uygun şekilde yeniden tespit edilmesinin önemli bir husus olduğunu belgelerden öğrenebiliyoruz¹⁶. Vize'deki bu mülklerin içinde bulunan ormanların devlet tarafından odun temini için kullanıldığını tespit edebiliyoruz¹⁷. Bu sınırnâmenin önemi binaen transliterasyon metnini ve görüntülerini çalışmamıza ekliyoruz.

Sonuç olarak, Ayas Paşa'nın vakfiyeleri ve sınırnâmesinin incelenmesi ile devlet görevi sırasında elde ettiği serveti ve mülkleri ne tür yatırımlara dönüştürdüğü ve bu yatırımların nerelerde temerküz ettiği konusunda bilgi verilmeye çalışılmıştır. Ayrıca vakfiyeler çerçevesinde paşanın vakıflarının, kendi koyduğu şartlar gereği tabi olduğu kurallar, nasıl organize olduğu ve kapsamı konusunda kısa bir inceleme yapılmıştır. Bu çalışma kapsamında Kanûnî'nin önemli vezirlerinden biri olan Ayas Paşa'nın vakıflarının Osmanlı ülkesinin muhtelif yerlerine dağılmış olduğunu ve çok büyük vakıflara nazaran bir sadrazam için orta ölçekli bir kamusal yatırım ağına tekabül ettiği söylenebilir.

SADRAZAM AYAS PAŞA SINIRNÂMESİNİN METNİ

Hüve'l-ganiyyü'l-mugnü'l-mu'ti'l-mu'in

Süleymân Şâh bin Selîm Şâh han el-muzaffer dá'imâ

[Kânûnî Sultân Süleymân]

1. Nişân-ı şerîf-i âlî-şân-ı sultânî ve tuğrâ-yı garrâ-yı gîtî-sitân-ı hâkânî neffeze bi'l-avni'r-rabbânî ve'l-menni's-sübhânî hükmi olur ki;

2. Bundan evvel dârende-i misâl be-misâl ve râfi'-i tevkî'-i refi'-i ferhunde-fâl düstûr-ı mükerrem ve müşîr-i mufahham müdebbiru umûri'l-cumhûr bi'l-fikri's-sâkıb mütemmimu mehâmmi'l-enâm bi'r-re'yi's-sâ'ib mümehhidü bünyâni'd-devleti ve'l-ikbâl müşeyyidü erkânî's-sa'âdeti ve'l-iclâl el-mahfûfu

15 BOA, DH.MKT, 64/36; ŞD, 2898/57; Y.A.RES, 95/21; 102/33; 110/4 gibi belgeler ve daha birçoğu 19. yüzyılın son çeyreğinde burada iskan edilen muhacirlerle ilgilidir.

16 Örneğin BOA, C.EV, 6/281 numaralı 1235/1820 tarihli belge Ayas Paşa'nın Vize'deki vakıf mülklerinin hudutlarının yeniden tespit ve tashihi ile ilgilidir.

17 BOA, Y.A.RES, 89/78; C.EV, 470/23782; DH.MKT, 2333/74.

3. bi-sunûfi letâyifi avâtıfı'l-meliki'l-a'lâ vezîrüm Ayas Paşa edâma'llâhu te'âlâ me'âliyhûya Vize Nâhiyesi'nde karye-i Üsküder nâm-ı diğeri Gürci ma'a Çiftlik-i Gündoğmuş ve mezra'a-i Üsküder ve karye-i Danişmendlü ve karye-i Dumanluca

4. ma'a mezra'a-i Serrâc Mahmûd ve karye-i Ali veled-i Bahşâyış ki Doğancı Köyi demekle meşhûrdur ve karye-i Çaylu ma'a karye-i Güvendiklü ve çiftlik-i Umûr ve mezra'a-i Pınaric ve Sarâyca yolunda Güvendiklü kurbında Ayoyani nâm mezra'ayı

5. cem'an beş bin akçe yazar avâtıf-ı aliyye-i şâhâne ve avârif-ı huliyye-i pâdişâhânemden temlik idüb mülknâme-i hümâyûn erzânî kıldıkdan sonra paşa-yı müşârun-ileyh dergâh-ı felek-iştibâhumdan sınırnâme taleb itdüğü ecilden

6. kadîmü'l-eyyâmdan amel olunugelen sınırlarını sıhhati üzre ma'lûm idinüb ta'yîn itmek için akzâ-i kuzâtı'l-Müslimîn Vize Kādısı Mevlânâ Şemseddîn'e hükm-i şerif irsâl olunub kâdî-i mezkûr dahi emr-i celilü'l-kadrüm muktezâsınca zikr olan

7. karyelerün ve mezra'aların ve çiftliklerin üzerine varub ol yirde olan kudemâyı ve ehl-i vukûfi cem' eyleyüb tetebbu' kılub zâhir ve sâbit olduğı üzre vesika-i sâtı'a-i şer'iyye ve hüccet-i katı'a-i mer'iyye virüb kadîmden ma'mûlün-bih olan

8. sınırların ta'yîn ve tebyîn itmiş ki zikr u şerh olunur. Mezkûr Üsküder nâm karye ki Gürci demekle ma'rûfdur Gündoğmuş Çiftliği ile sınırları Seydî Fakîh yur-dında olan Virân Pınarı demekle müte'ârif

9. pınarun ayağı Ortaca Irmağı'na karışduğı yirden Akağaç'a ve andan emrûd ağacına ve andan sınır deresine ve andan Güngörmez Pınarı'na andan Deşlik Suyı'na ve andan Alaflu Suyı'na varub andan Ergene Suyı'na ve andan

10. Kaya Öyüğe andan Eğdir köyi yanında sınır taşına andan tarîk-i âmmla De-deköyi nâm karyeye gider yolun ortasında olan sınır taşına andan Yuvalı nâm karye yolu yanında olan sınır taşına andan İncecik yola andan Kurbân Öyüğü'ne andan

11. karye-i Domanıçe kurbında Yüricek Pınarı'na ve andan Hayvalık Deresi di-mekle meşhûr dereye varub andan Bağçe Deresi'ne ve andan Doğancı nâm karyenün dağı yolına ve andan Umûrca Meşesi'ne ve andan Hisârlık nâm mevzi'a ve andan Seydî Fakîh yur-dında olan

12. Virân Pınarı ayağı Ortaca Irmağı'na karışduğı yire müntehî olub ve karye-i Dumanluca'nun Serrâc Mahmûd mezra'asıyla sınırı Yüricek Pınarı'ndan Kurbân Öyüğü'ne varub andan Yuvalı yolu kurbında olan sınır taşına ve andan

13. Hacı Aydın sâyesi yirine ve andan Kurd Deresi'nde Delüce Kirasluğa ve andan Gürgenlü Deresi başına ve andan Bağdayla Deresi demekle ma'lûm mevzi'a va-rub andan Mîr Kesüğü'ne ve andan Bediroğlı yirine anda göl ayağına ve andan

14. Çorlu Pazarı yolına ve andan Ortaca Suyı'n geçüb Ergene Suyı'n sıyırduv zikr olan Yüricek Pınarı'na gelüb anlara müntehî olub ve mezkûr Doğancı nâm karyenün dahi sınuru Ortaca Suyı Ergene Suyı'na karışduğı

15. yirden Kaya Öyüğe ve andan Kozdiken Değirmeni civârında Bağçe Deresi'ne varub andan dağ yolına andan Ergene Suyı'na müntehî olub ve merkûm Çaylu ve Güvendiklü nâm karyelerün ve Umûr Çiftliği'nün ve mezra'a-i Ayoyani'nün

16. sınırları İstanbul yolu kurbında olan Çaylu nâm karye mekâbirinden Doğancı Öyüğü'ne ve andan Ortaca Suyı'n geçüb Çorlu Pazarı yolu kurbında Garîbler mekâbirine ve andan sarp üzerinde serenlik arasında sınır ağacına ve andan

17. Kuridere dimekle ma'rûf dere içinde olan kara kavak ağacına ve andan Sur-nazen Pınarı dimekle ma'rûf pınara varub ve andan Gökçe Pınar'a ve andan Bakcak Pınarı'na ve andan Sarâyca yolına ve andan Ortaca Suyı'na ve andan

18. Doğancı nâm karyenün dağı yolını sıyırduv Çaylu nâm karye mekâbirine müntehî olub ve mesfûr karye-i Danişmendlü sınuru Sazlu Dere'den İstanbul yolına ve andan Göleklü Pınar'a ve andan Hortlu Pınarı'na ve andan Akyar'a ve andan

19. Çoban yolına ve andan Gökçe Pınar'a ve andan Güvendiklü Meşesi'ne ve andan Çayluağı'ndan ve andan Müsellim Öyüğü'ne ve andan Sazlu Dere'ye müntehî olub karye-i Bozapa akdarması karye-i Danişmendlü'nündür ve karye-i mezbûrede Şucâ'['nın] binâ itdüğü

20. câmi'e ve kârbânsarâya vakf olan mezra'a ol sınır içindedür hükmleri vardur hudûdı ma'lûmdur ve mezbûr mezra'a-i Pınarcı sınuru Çütlük Pınarı'ndan yukaru ulu yola andan Uğraş yirine andan Yarımçık

21. Çorlu yolına andan karye-i Kavakaşağı makberesine andan gölün yarımca tarafında vâki' olan yola andan Ağalan Deresi'ne andan Yarımçıkvirân yolından andan Söğütcük başına andan Safa Öyüğü'ne müntehî olub

22. ve mezra'a-i Üsküder sınuru Körki tarlası başında olan söğüd ağacından Körki Öyüğü'ne ve andan Keleci İlyâs tarlası kurbında olan sınır taşına ve andan kara ağaca ve andan tarîk-i âmma ve andan

23. kaldırım taşına ve andan çeltük arğına ve andan Egroş tarlasına ve andan Vize Suyı'na ve andan Körki tarlası başında olan söğüd ağacına müntehî olurmuş eyle olsa işbu tafsîl

24. üzre kâdî-i mezkûrun virdüğü hüccet südde-i sipihr-irtifâ' ve süreyyâ-ictimâ'uma arz olıcak ben dahi mukarrer u müselleme [ve] musaddak u müstahkem dutub işbu sınırnâme-i hümayûnı virdüm ve buyurdum ki zikr olunan karyelerün ve mezra'aların

25. ve çiftliklerün hudûd-ı mastûra-i meşrûhasına benüm evlâd-ı emcâd-ı küberâ-nijâdumdan ve ensâb-ı saltanat-intisâbumdan oğlum ve a'kâb-ı sa'âdet-me'âbumdan ve vüzerâdan ve ümerâdan ve mutasarrıfın-i emvâl

26. ve mübâşirîn-i a'mâlden ve gayrıdan muhassalan vazî' vü refî' ve sagîr u kebîrden hiç ferd-i efrâd-ı âferîdeden kâ'inen men kân bi-vechin mine'l-vücûh ve sebeben mine'l-esbâb

27. ve nev'un mine'l-envâ' mâni' vü dâfi' ve münâzi' vü râfi' olmaya dahl ü ta'arruz itmeye ve tebdîl ü tağyîr eylemeye her kim ki dahl ü ta'arruz idüb tağyîr u tebdîl veyâ tahrîf ü tahvîl idecek olur ise inde'l-meliki'd-dâ'im

28. mücrim ve âsim ola şöyle bileler hükm-i âlem-mutâ'ı tuğrâ-yı garrâ ile müzeyyen ve muhallâ görenler mazmûn-ı meymûnın muhakkak bilüb i'timâd u i'tikâd kılalar.

Kutibe ve hurrire fî evâsıtı şehri Muharremi'l-harâmi'l-münharit fî silki

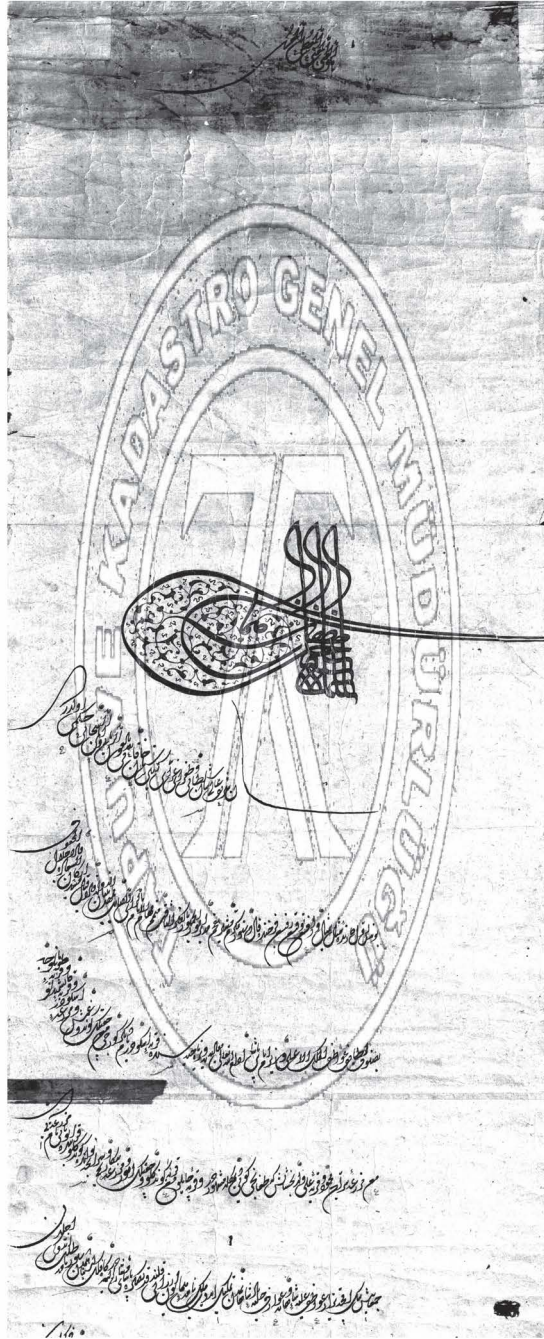
29. şühûri sene ihdâ ve selâsîn ve tis'a mi'e mine'l-hicreti'n-Nebeviyyeti'l-Mustafaviyye. [11-20 Muharrem 931/ 8-17 Kasım 1524]

Be-makâm-ı Dârü's-Saltanat-i Kostantuniyye el-Mahrûse

Sadrazam Ayas Paşa'nın Vakfiyeleri ve Bir Sınırnâmesi

Özet ■ Bu çalışma Kanûnî Sultan Süleyman'ın Sadrazamı Ayas Paşa'nın (1536-1539) üç vakfiyesi ve bir sınırnâmesini konu edinmektedir. Bu kapsamda muhtelif arşivlerde bulunan ve daha önce üzerinde herhangi bir inceleme yapılmamış olan paşaya ait vakfiyelerin içerikleri hakkında bilgi verilmiştir. Arapça olan bu vakfiyeler incelenirken paşanın vakıflarına dair bir çerçeve çizilmeye çalışılmıştır. Vakfedilen mal ve mülklerin türleri, Osmanlı coğrafyasında dağılımları ve sayılarının birer dökümü verilmiştir. Vakfın nasıl yönetileceği ve yöneticilerinin kim olacağı vakfiyelerde karara bağlanmıştır. Vakfın personeli ve bu personelin hangi hizmetleri göreceği, hizmetler karşılığında ne kadar ücret alacağı vakfiyelerde ayrıca zikredilen diğer önemli hususları teşkil etmektedir. Paşanın vakfiyeleri ve sınırnâmesi; onun serveti, yatırımları ve ekonomik potansiyeli ile ilgili fikir edinmeyi kolaylaştıracak veriler barındırmaktadır.

Anahtar kelimeler: Ayas Paşa, Vakfiye, Vakıflar, Sınırnâme.

Sadrazam Ayas Paşa Sınırnâmesi
(TKGMA, Vakf-1 Cedid, No: 200)

